

**ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ
ТА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ НАСЕЛЕННЯ
В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ
НЕСТАБІЛЬНОСТІ**

Матеріали
VII Міжнародної науково-практичної конференції
(28 жовтня 2014 р., м.Київ)

Частина 1

Київ - 2014

УДК 377
ББК 74.212
А 43

Рекомендовано до друку Вченою радою
Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України
(протокол № 8 від 4 листопада 2014 року)

Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення в умовах соціально-економічної нестабільності : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (28 жовтня 2014 р., м. Київ) : у 2 ч. – Ч. 1 / уклад. : Л.М. Капченко, С.О. Тарасюк, Л.Г. Авдєєв та ін. - К. : ІПК ДСЗУ, 2014. – 218 с.

Актуальные проблемы профессиональной ориентации и профессионального обучения населения в условиях социально-экономической нестабильности : материалы VII Международной научно-практической конференции (28 октября 2014 г., г. Киев) : в 2 ч. – Ч. 1/ сост. : Л.Н. Капченко, С.А. Тарасюк, Л.Г. Авдеев и др. - К. : ИПК ДСЗУ, 2014. – 218 с.

ISBN 978-617-649-031-9

Збірник підготовлено за матеріалами VII Міжнародної науково-практичної конференції. У наукових статтях розглянуто теоретико-методологічні та організаційно-методичні аспекти професійної орієнтації і професійного навчання населення, а також шляхи вдосконалення профорієнтаційної роботи та професійного навчання в умовах сучасного ринку праці.

Для науковців, педагогічних працівників професійно-технічних і вищих навчальних закладів, студентів, магістрантів, аспірантів, спеціалістів державної служби зайнятості та інших фахівців, які цікавляться проблемами професійної орієнтації та професійного навчання незайнятого населення.

УДК 377
ББК 74.212

ISBN 978-617-649-031-9

© Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України (ІПК ДСЗУ), 2014

Це ще може свідчити про те, що вибір напряду професійного навчання здійснювався однобоко, лише з урахуванням зовнішньої привабливості майбутньої професії: престижність, висока заробітна плата тощо.

Окрім цього, не зважаючи на середній (з тенденцією до високих) показник розвитку самоактуалізації (58,18% показали середній рівень і 41,81% - високий рівень), показник відкритості до нового досвіду, хоча й знаходиться на середньому рівні по всій групі (42,10%), у значній частині безробітних випускників ВНЗ та ПТНЗ знаходиться на низькому рівні (31,57%). А реалізація потреби у самоактуалізації безпосередньо залежить від рівня відкритості новому досвіду ($r=0,401$; $p=0,002$). Фактор відкритості до нового досвіду, зокрема, пов'язаний із самомотивацією ($r=0,319$; $p=0,016$), значення якої у даній категорії досліджуваних теж ближче до меж низького рівня. Саме відкритість до нового досвіду дає можливість даній категорії отримати нову інформацію та знання щодо прискорення вирішення проблеми професійної самореалізації. Оскільки у випускників невисокий рівень бажання отримати такий досвід, то вочевидь, проблема з пошуком роботи буде вирішуватися досить повільно.

Безробітні випускники ВНЗ та ПТНЗ продемонстрували низький рівень управління своїми емоціями, хоча інтегративний рівень розвитку емоційного інтелекту по групі середній. Нездатність управляти своїми емоціями призводить до високого рівня розвитку нейротизму ($r=-0,322$; $p=0,014$), а також корелює з фактором свідомості ($r=0,428$; $p=0,001$) і екстравертованості ($r=0,293$; $p=0,027$). Низький рівень управління емоціями заважає знаходити можливості для особистісного росту, а також стає серйозною перешкодою на шляху до вироблення конструктивного плану дій щодо пошуку роботи.

Висновки

Отже соціально-психологічний портрет безробітного випускника ПТНЗ та ВНЗ характеризується, в першу чергу, неготовністю й низькою самомотивацією до здійснення професійної діяльності, незважаючи на факт отримання певної професії. Таким чином, профорієнтаційна робота з даною категорією випускників повинна бути спрямована на: підвищення рівня самомотивації, відкритості до нового досвіду, виробленню навичок управління своїми емоціями, зниження рівня нейротизму, а також остаточного вибору професійної діяльності і спрямованості на розвиток професійної компетентності в обраній сфері діяльності.

Пасічна Т.С.

Інститут проблем виховання НАПН України, м. Київ

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ ЯК ДЖЕРЕЛА ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

З'ясовано актуальність проблеми застосування сучасних засобів інтернет-технологій у процесі профорієнтаційної діяльності в умовах інформатизації суспільства. Проаналізовано можливості ресурсів мережі Інтернет, які існують в українському

просторі всесвітньої мережі. Визначено перспективи подальших досліджень у цьому напрямі.

Ключові слова: *профорієнтаційна робота, інформатизація суспільства, інтернет-ресурси, інтернет-технології.*

Постановка проблеми. Темпи розвитку ринку праці зростають, його потреби постійно змінюються, відповідно, змінюються і компетенції, якими повинен володіти працівник для ефективної роботи в тій чи іншій структурі. Сьогодні ринок праці вимагає від сучасної освітньої системи не лише інформованої й компетентної особистості, яка здатна приймати зважені самостійні рішення й нести відповідальність за їхнє втілення, а й спроможна успішно й ефективно реалізовувати себе в соціально-економічних умовах, що швидко змінюються. З огляду на потребу, головним завданням, яке ставлять перед собою загальноосвітні навчальні заклади, є виховання соціально адаптованих особистостей, які в подальшому зможуть досягти успіху у різних сферах діяльності.

Теперішні випускники повинні бути не тільки носіями певного набору знань та навичок, а й мобільними фахівцями, які зможуть адаптуватися до різних вимог роботодавців. Тільки тоді вони будуть затребувані на сучасному ринку праці і матимуть можливість стати успішними в професійному зрості.

Розв'язання цих актуальних проблем в сучасних умовах інформатизації суспільства можливе лише на основі впровадження нових інформаційних технологій у навчальний простір та у процес професійної орієнтації учнівської молоді. Такий підхід сприятиме розширенню доступу до інформації про професії, ринок праці, можливості працевлаштування та навчання, допоможе особистості виявити та реалізувати закладені природою здібності з найбільшою користю для себе та суспільства.

Актуальність теми дослідження обумовлена сучасними тенденціями в області профорієнтаційної роботи, де зазначено, що впровадження нових інформаційних технологій створює умови для здійснення особистістю самостійного та усвідомленого життєвого і професійного виборів. Таке здійснення процесу профорієнтації досліджувалося та досліджується багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями. Важливими чинниками, що забезпечують розвиток інформаційного суспільства та інформатизації України, є ухвалені документи, зокрема, Закон “Про національну програму інформатизації” (1998), Концепції Національної програми інформатизації (1998), Указ Президента України “Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні” (2000), Концепція державної системи професійної орієнтації населення (2008).

Вихідні передумови. Проблемі здійснення профорієнтаційної роботи шляхом використання Інтернет-ресурсів присвячено багато праць та наукових досліджень.

Серед вітчизняних науковців, які досліджували теоретичні і методичні засади розв'язання проблеми здійснення профорієнтаційної роботи, слід

відзначити Г. Балла, Г. Костюка, О. Мельника, В. Сидоренка, В. Синявського, М. Тиценка, Б. Федоришина.

Необхідність використання освітніх можливостей мережі Інтернет у закладах освіти висвітлені в публікаціях Р. Гуревича, Н. Морзе, А. Співаковського. Серед сучасників, які досліджували педагогічні засади функціонування інформаційно-освітнього порталу з професійного консультування молоді у мережі Інтернет, слід відзначити вітчизняного науковця В.Осадчого.

Водночас аналіз зазначених наукових праць дає підстави зробити висновок про недостатність досліджень, присвячених висвітленню ролі Інтернет-ресурсів у здійсненні профорієнтаційної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах. Саме актуальність та об'єктивна потреба у постійному розвитку та оновленні шляхів проведення і зумовили вибір теми статті.

Проаналізувавши особливості здійснення профорієнтаційної роботи, які наводять у своїх працях відомі вчені, зазначимо, що профорієнтація в сучасних умовах все ще не досягає своїх основних цілей – формування професійного самовизначення в умовах свободи вибору сфери діяльності відповідно до своїх можливостей, здібностей і з урахуванням вимог ринку праці. Тому одним із перспективних напрямів розвитку і вдосконалення професійної орієнтації сьогодні є впровадження Інтернет-ресурсів у профорієнтаційну роботу, які б відповідали вимогам та задовільняли інтереси сучасної молоді.

Мета статті – з'ясувати роль та проаналізувати можливості вітчизняних ресурсів мережі Інтернет у здійсненні профорієнтаційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Професійна орієнтація являє собою систему соціально-економічних, психолого-педагогічних та методико-фізіологічних заходів, спрямованих на забезпечення активного, свідомого професійного самовизначення та трудового становлення особистості з урахуванням своїх можливостей та індивідуальних особливостей і кон'юктури ринку праці для повноцінної реалізації в професійній діяльності [2].

Звідси випливає, що суть профорієнтаційної роботи полягає у допомозі суспільству в професійному становленні молодого покоління. Як відомо, в найбільш повному обсязі вона здійснюється підрозділами державної служби зайнятості, а лише окремі її елементи застосовуються в дошкільних, загальноосвітніх, професійних та вищих навчальних закладах.

На жаль, сьогодні система професійної орієнтації у більшості загальноосвітніх навчальних закладах реалізується лише у предметно-навчальній орієнтації. Проте ця робота, як правило, проводиться формально. Загалом, нині єдиної державної системи професійної орієнтації не існує, і саме це, призводить до негативної соціально-економічної ситуації в Україні.

На сучасному етапі, в період інформатизації суспільства, актуальність проблеми профорієнтаційної роботи з молоддю зростає, разом з тим розширюються можливості їх вирішення. Саме використання мережі Інтернет забезпечить допомогу у підвищенні якості профорієнтаційної діяльності серед

нинішнього молодого покоління.

Всесвітня мережа Інтернет дозволяє комплексно вирішувати різні завдання щодо організації профорієнтаційної роботи. Тут можна знайти комплекс профдіагностичних тестових методик, професіограми; словник професій та довідники (навчальних закладів України, кадрових агенцій, центрів зайнятості), блок засобів інтерактивного спілкування для забезпечення консультацій кваліфікованих спеціалістів; інформацію щодо працевлаштування (база даних резюме та вакансій, законодавчі акти) для батьків, для працівників центрів зайнятості (методичні матеріали), для молоді.

В українському сегменті мережі Інтернет існує значна кількість ресурсів, які забезпечують вирішення проблем професійної орієнтації молоді. Загалом, їх можна поділити на декілька основних типів:

- сайти навчальних закладів, які інформують про умови вступу навчання і напями підготовки;
- освітні портали;
- ресурси працевлаштування;
- тестувальні ресурси [1, с. 46].

Грунтуючись на дану класифікацію, нами було проаналізовано найбільш відвідувані та цікаві ресурси мережі Інтернет.

Таким чином, на сьогоднішній день більшість навчальних закладів має свої власні сторінки в Інтернеті, і знайти їх буває досить просто за допомогою відомих пошукових систем або через базу даних на загальноосвітніх порталах. Ці сайти надають можливість, не витрачаючи багато часу, дізнатися найбільш докладну та достовірну інформацію про навчальні заклади, особливості вступу та навчання: Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут” (<http://kpi.ua/>), Київський національний університет імені Тараса Шевченка (<http://www.univ.kiev.ua/>), Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (<http://kneu.edu.ua/ua/>).

Освітні ресурси мережі, які гідні уваги всіх, хто знаходиться в процесі вибору чи навчання професії – це освітні портали. Завдяки даним засобам, ми можемо знаходити вичерпну інформацію про всі аспекти, що стосуються освіти в Україні загалом. На таких серверах можуть бути представлені каталоги освітніх ресурсів, вищих навчальних закладів, докладна інформація про системи освіти найбільш розвинутих країн, гранти, виставки, конференції: Освітній портал (<http://osvita.org.ua/>), Educational Network Ukraine (<http://www.ednu.kiev.ua/>).

Ресурси працевлаштування є одними з найпоширеніших серед профорієнтаційних засобів мережі Інтернет. За допомогою таких сайтів можна отримати відомості про ярмарки вакансій, про їх особливості та додаткові вимоги, пропозиції роботи з описом підприємства, а також встановити контакт із роботодавцем: “Работа – кар’єра професіонала” (<http://www.rabota.ua/>), “Работа 2000” (<http://jobsearch.com.ua/>), “Work.ua” (<http://www.work.ua/>).

Перелік різних психологічних тестів пропонують нам тестувальні ресурси, з метою подальшого надання рекомендацій щодо вибору майбутнього фаху: “Профорієнтація – зроби свідомий вибір” (prof.osvita.org.ua), “Профорієнтація. Сделай правильный выбор” (<http://proforientator.com.ua/>), “Профорієнтація, как выбрать профессию?” (<http://vubor-profesii.org.ua/>).

За допомогою онлайн-тестування молодь дізнається про рівень свого інтелекту, характер, здібності, власні психофізіологічні особливості та яким чином використати індивідуальні можливості при виборі професії.

Як відомо, підлітки, враховуючи їхні психологічні особливості, не щирі у своїх відповідях під час спілкування з психологом, а коли перед ними з'являється комп'ютер – вони почувають себе впевнено, тому що це – саме те, що цікавить сучасну молодь. І лише наодинці з комп'ютером їм нема чого приховувати від себе, вони більш реально та правдиво відповідають на питання, розуміючи, що це важливо знати. Головною їх перевагою є те, що результати тестування можна одразу переглянути і вони, в свою чергу, допоможуть самовизначитися у майбутньому професійному напрямку.

Відповідно до аналізу використаних джерел існує класифікація подібних ресурсів стосовно питань професійного консультування, професійної орієнтації та працевлаштування молоді, що можуть бути використані українськими користувачами мережі Інтернет:

- сайти, що надають інформацію та послуги у працевлаштуванні;
- проекти з наданням послуг у професійному консультуванні;
- сайти державних структур зайнятості населення;
- проекти, що поєднують надання послуг та інформації у працевлаштуванні та сфері професій з професійним консультуванням [3, с. 223].

Спираючись на вищеподану інформацію науковця В. Осадчого, нижче ми розглядаємо наявні ресурси мережі.

В українському просторі мережі Інтернет поширюється функціонування ресурсів із професійного консультування та профорієнтації, що надають матеріали, які допомагають зробити вибір щодо професійного майбутнього та отримати швидку допомогу від профконсультантів через інтерактивне спілкування: Портал професійного консультування (<http://www.profi.org.ua/>), Інтернет-проект “Профорієнтація” (<http://prof.osvita.org.ua/>), Молодіжно-інформаційна консультативна служба “Світ професій” (<http://www.4uth.gov.ua/trade/>).

Головне завдання проектів – допомогти сучасній молоді свідомо підходити до вибору майбутньої професії в залежності від індивідуальних психологічних схильностей, показати реальну ситуацію з дефіцитом професіональних кадрів на ринку України. Проекти покликані допомогти користувачам визначитися з майбутньою спеціальністю, довести, що професійно-технічні спеціальності можуть бути так само успішні, як і

престижна вища освіта; показати нерозривний зв'язок між бажаною професією й необхідною освітою; розкрити тенденції розвитку ринку праці в різних регіонах України; описати специфіку різних спеціальностей; виправити негативний імідж “непрестижних” спеціальностей; надати користувачам необхідну контактну інформацію державних і недержавних організацій, що займаються питаннями профорієнтації й працевлаштування [5, с. 240].

Використання нових інформаційних технологій, зокрема мережі Інтернет, є доречним, інтерактивним та мобільним способом для проведення професійного консультування. Він, на нашу думку, має ряд переваг перед роботою профконсультанта-психолога: цілковита анонімність та конфіденційність; індивідуальний підхід; доступність у будь-який час доби; відсутність емоційно-суб'єктивної оцінки; неупередженість; зворотній зв'язок, що створюється за допомогою електронної пошти; відсутність черг і можливість термінового одержання послуг щодо сприяння зайнятості; скорочення терміну роботи з метою отримання професійної консультації та подальшого працевлаштування за рахунок швидкої обробки результатів профдіагностики; добровільна участь, що стимулює бажання; територіальна незалежність; власний темп роботи [3, с. 224].

В всевітній мережі ми з легкістю можемо виявити велику кількість сайтів державних структур зайнятості населення, серед яких: Державна служба зайнятості (<http://www.dcz.gov.ua/>), Львівський міський центр зайнятості (<http://www.rec.lviv.ua/>), Менський районний центр зайнятості (<http://menarcz.wordpress.com/>).

Професійна орієнтація у державній службі зайнятості спрямована на активізацію дій людини у вирішенні індивідуальних проблем зайнятості та має на меті сприяти громадянам, які звертаються до державної служби зайнятості, в отриманні в оптимально стислі терміни підходящого місця роботи відповідно до їх особистих інтересів, потреб роботодавців та вимог ринку праці.

Основними завданнями профорієнтації у службі зайнятості є:

- забезпечення умов для оптимізації професійного самовизначення особи, вибору або зміни нею виду трудової діяльності, професії, кваліфікації, роботи та напряму подальшого навчання;
- сприяння досягненню балансу між професійними якостями, уподобаннями та індивідуальними особливостями людини і потребами ринку праці у працівниках відповідних професій і кваліфікацій;
- захист населення, зокрема молоді, від загрози безробіття.

Нещодавно в Україні з'явився інтерактивний Інтернет-медіа-портал “Труд”, що поєднує в собі надання послуг та інформації у працевлаштуванні та сфері професій з професійним консультуванням: Інтернет-портал “Труд” (<http://trud.gov.ua/>). Проект пропонує надання соціальних послуг шукачам роботи та роботодавцям, вибір гідних вакансій кращих роботодавців, ознайомлення з інформацією про діяльність підприємств, та їхньою потребою в кадрах, проходження тестування для визначення нахилів, здібностей та

напрямків побудови кар'єри. Також на Інтернет-порталі можна знайти корисні та цікаві матеріали щодо кар'єри, навчання, першого трудового досвіду відомих людей.

Таким чином, підсумовуючи увесь викладений матеріал, приходимо до висновку, що впровадження ресурсів мережі Інтернет у процесі профорієнтаційної роботи має низку переваг: інтерактивний режим отримання максимально об'єктивних відомостей про індивідуальні характеристики особистості; вільне отримання інформації про працевлаштування; можливість самооцінки професійно-значущих особистісних якостей щодо подальшої професійної діяльності; швидкий доступ до методичних матеріалів для професійного консультування молоді для вчителів загальноосвітніх шкіл, викладачів вищих і професійно-навчальних закладів, педагогів, психологів та батьків [4].

Висновки

Відповідно до поставленої мети нами було з'ясовано роль та розкрито можливості Інтернет-ресурсів з метою вдосконалення, підвищення якості та ефективності профорієнтаційної діяльності.

Отже, можемо зробити висновок, що для випускників загальноосвітніх навчальних закладів найважливішою проблемою є вибір свого місця в житті, подальшого шляху навчання і праці. І саме впровадження ресурсів мережі Інтернет у процес профорієнтаційної роботи сприятиме підвищенню якості знань про професії, формуванню позитивного відношення до праці, прагнення до самостійного вибору професії з урахуванням отриманих знань про себе, своїх здібностей і перспектив їх розвитку.

Проведене нами дослідження не вичерпує усіх аспектів даної проблеми. Так предметом подальшого вивчення могла б стати проблема необхідності створення єдиного профорієнтаційного порталу, завдяки якому молодь мала б змогу оптимізувати процес вибору професії та побудови професійної кар'єри відповідно з особистими інтересами, можливостями та потребами ринку праці.

Список використаних джерел

1. Берко А.Ю. Інформаційне забезпечення інтелектуальних систем професійної орієнтації / А. Ю. Берко, У Я. Коляса // Інформаційні системи та мережі : [збірник наукових праць] / відповідальний редактор В. В. Пасічник. – Львів. : Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2010. – 396 с. : іл. - (Вісник / Національний університет “Львівська політехніка”; № 673). – С. 41-49.

2. Зінченко В.П. Теорія і практика розбудови системи професійної орієнтації в сучасних умовах / Зінченко В. П., Янцур М. С. // Оновлення змісту і методі психології освіти та професійної орієнтації.– Вип. 4, 1998.– С.4 – 15.

3. Осадчий В.В. Використання Інтернет-технологій для професійного консультування молоді : [класифікація укр. та заруб. ресурсів] / В. В. Осадчий // Неперерв. проф. освіта: теорія і практика. – 2004. – Вип. 3/4. – С. 221 – 225.

4. Осадчий В.В. Педагогічні засади професійного консультування молоді засобами Інтернет: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. “Теорія та

методика професійної освіти” / В. В. Осадчий. – Вінниця, 2005. – 20 с.

5. Хоменко А.П. Використання новітніх інформаційних технологій у профорієнтаційній діяльності соціального педагога / А. П. Хоменко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Випуск 96. Серія: Педагогічні науки: [збірник]. – Чернігів: ЧНПУ, 2012. – № 96. – С. 238 – 240.

Приступа Г.Т.

Тернопільський міськрайонний центр зайнятості

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ МОЛОДІ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ПРОФОРІЄнтаційної РОБОТИ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ

Дослідження життєвих планів молоді, їхніх уподобань і пріоритетів є одним із засобів покращення наукової організації профорієнтаційної роботи, підвищення її ефективності. Ще під час навчання в школі, учні мають чітко визначитись із професійним вибором. Що може бути кращим для професійного становлення особистості, ніж відчуття успіху і власної значущості від результатів своєї праці.

Із потребами особистості тісно пов'язані інтереси. Потреба в праці збуджує інтерес до конкретної професії, який, розвиваючись, переростає в у стійкий професійний інтерес і спонукає людину до активного розширення знань про неї, до вироблення необхідних умінь і навиків, необхідних для успішної трудової діяльності за даною спеціальністю. Під впливом навколишнього середовища у людини виникає відповідне ставлення до професії – позитивне чи негативне. Якщо спеціальність стає особистісно значущою для школяра, у нього з'являється зацікавлене ставлення до неї. Значну роль відіграє мотиваційний компонент, який спонукає особистість орієнтуватись саме на цю, а не на іншу професією. Мотив відображає оцінку професії із погляду її важливості для особи, показує, наскільки вона бажана для неї, наскільки та чи інша трудова діяльність в змозі задовольнити її потреби. Тому професійну спрямованість можна розглядати і як орієнтацію на певний спосіб життя, оскільки саме праця є основним змістом життєдіяльності людини, мірилом усіх матеріальних і духовних цінностей.

Невизначеність соціально-професійного вибору, низькі стартові можливості професійної мобільності, негарантований характер зайнятості визначають необхідність принципово нових стратегій і підходів до формування і реалізації професійного потенціалу молоді. Тому оптимізація професійних і життєвих стратегій молоді постає як першочергове завдання трудової політики держави і суспільства.

На сьогоднішній час наука розглядає безробіття як природне, закономірне явище розвитку суспільства в ринкових умовах. Ринок праці в Україні став більш динамічним і диференційованим. Збільшується кількість